

U U' TZ'IB'AL B'ENXE' Q'U HEBREO

Yol ti' u u' tza'

Aatz u u' "Q'u Hebreo" tza', a' tz'ib'an ma'l q'u q'esala xo'l q'u niman tetz u Jesusus. Matz u Apolo, matz u Pablo oj va'toj q'esala, ye' ootzajib'e. A' itz'ib'al tu u ya'b' 68 m.t.J. Pek ech koj q'u chusb'al atil tuul, b'a'ntan ye'xh b'oj ka'tziiunchil ti'. Tan nojchit tiira techalla chaj chusb'al. Utz vatzsaj chit tel i'an u tz'ib'an tetz tu yolb'al griego, techlal aas tek' tootzaj u yolb'al griego.

Aatz u yol "Hebreo" a' vib'ii q'u Israeel q'u'l jejlich tulaj mamaj tenam paximal tib' tu u vatz amlika tx'ava'. Atia a' atichku tu Roma. Atia tu Babiloonia. Atia tu Damasco. Atia tu Eefeso. Atia tu Alejandria tikuenta Egipto. Atia tu Atenas tikuenta Grecia. Ech a' tz'ib'alik b'en u u' tzixe' tzi'.

Aatz q'u chusb'al tza', a' niq'ila q'u niman tetz u Jesusus q'u'l junal tek' tootzaj q'u kostuumbre tetz u o'tla mantaar. Nichmotxtitz'a aas kamal antu sanimal u o'tla mantaar tu q'u niman tetz u Jesusus nichtale'. Siyuu tuch' u b'a'nla chusb'al nichtale'. Ech kamal ye'ich motx isa' taq'axka u tuq'ayb'al q'u Israeel q'u'l naq'b'inaj nal ti'. Ech tok'nital u tz'ib'an tetz u u' "Q'u Hebreo" aas techal u Jesusus. A' ul tzojpixsan kajay q'u kam tal u Tiohx xo'l vitenam, aya' q'u Israeel.

A' u jatxb'al tib' q'u yol tu u u' tza'.

- 1) 1.1-4 Nitale' aas ta'xh ma'l tiira paalchu vatz kajay q'u kam u Jesusus. Tan u Tiohx oksan tu u tijle'm.
- 2) 1.5-13 Nitale' aas paalchu u Jesusus vatz q'u alol tetz u yolb'al Tiohx, vatz q'u aanjel. Paalchu vatz u Moisees. Utz paalchu vatz q'u q'esal oksan yol vatz Tiohx majte.
- 3) 1.14—7.28 Nitale' aas tiira b'a'n va'l veti'an u Jesusus vatz va'l ni'an q'u oksan yol vatz Tiohx.
- 4) 8.1 —10.18 Nitale' aas sib' paalchu tijle'm vikajal u Jesusus va'l el tu vikam vatz kurus. Paalchu vatz vikajal q'u vaakaxh tuch' q'u tentzun q'u'l nik'achax ok vatz Tiohx ti' ijajax kuyb'al. Tan k'uxh unpajul ko'n el vikajal u Jesusus, chuspi ko'xh ti' ikuyax kajay q'u paav. Ech ab'il q'u'l niniman, nikuylu q'u'l ipaav.
- 5) 10.19 —12.29 Nital tu q'u niman tetz u Jesusus aas tii samotxatin k'atz u Jesusus. Sitx'ak q'u tza'l k'axk'o q'u'l samotxpaalka k'uxh samotxojchal ti'.
- 6) 13.1-19 Nital unjot chusb'al ti' u atinchil k'atz u Jesusus.
- 7) 13.20-25 Ech vitzojpu q'u yol tu u u' tza'.

U U' TZ'IB'AL B'ENXE' Q'U HEBREO

Viyolon u Tiohx titzi' viK'aol

¹ Unchee' aatz o'tene, yolon u Tiohx titzi' q'u alol tetz viyolb'al. Jatpajul ko'xh iq'ila q'u kuk'uy kumam. Utz kam ko'xh txumb'al itxakunsa ti' iq'ilale'. ² Pek aatz cheel, nipajiq'ila'o'. ViK'aol niq'ilano' taq'lo. Aya' viK'aol va'l tiq'aq'al ku'en cheenaj q'u kam tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Utz tetz q'u kam kajayil aq'el tu u Tiohx. ³ Tan aatz

viK'aol u Tiohx, a' nik'uche' ab'il u Tiohx utz, jank'al chit vitechalil. Tan tiira ech itxumb'al a' u Tiohx tzixe'. Utz viyol viK'aol u Tiohx niatinsan q'u kam kajayil. Utz aatz ma'tich taq'tu tib' ti' itx'aal el q'u kupaav, b'enje' tu Amlika. Utz k'ujlel tiseb'al u Tiohx tu u mam tijle'm.

U tijle'm viK'aol u Tioxhvatz q'u aanjel

⁴ Tan tiira sib' paalchu viK'aol u Tiohx vatz q'u aanjel. Tiira sib' paalchu u tijle'm va'l aq'axyu, vatz u tijle'm q'u aanjel. ⁵ Tan aatz u Tiohx, ye'xhjat u tal koj tu ma'j aanjel ech tza':

—Axx unK'aol; vetvitz'pixsa'axh cheel.—
Texh koj te. Utz niko'xh tal koj majte aas:
—In iTat utz; unK'aol.— Chi koj ti'.*

⁶ Utz yolon paj u Tiohx ti' viK'aol va'l aa yol ti' q'u kam tu u vatz amlika tx'ava' tza', va'l ichaju'l. Tal ti' ech tza':

—Kajay q'u aanjel saoksan iq'ii.—†
Texh ti'.

⁷ Pek ech ko'n nital u Yolb'al Tiohx ti' q'ul iaanjel tza':
—Nitaq' b'ens aanxel q'ul iaanjel.
Utz nitaq' b'ens echa' taq' xamal q'ul ichaj.—
Chia.‡

⁸ Pek ech nital ti' viK'aol tza':
—Ye'k iya'eb'al val iijle'm sa'ane', techalla Tiohx.

* **1:5** Choktaj u Salmos 2.7; u Samueel II 7.14. † **1:6** Choktaj u Deuteronomio 32.43; u Salmos 97.7. ‡ **1:7** Choktaj u Salmos 104.4.

Tiira ijikomal vixe'al vaQ'esalail.

Echa' b'aara; techlal ijle'm.

⁹Tan a' chit vatz ak'u'l ib'anax q'u kam ijikomal.

Pek tiira onkonil saatz u ye'xtxoj.

Echtzixe't axh vetitxaa'axh u Tiohx, aya' vaTiohx.

Utz tuch' txuq'txunchil vettaq' je' aseite tavi',

tiira paalchu veti'an see vatz tere'n.— Chia. §

¹⁰Utz nipajtal u Yolb'al Tiohx ti' majte aas:

—UnB'aal, axh b'anon u tx'ava' ko'xtene
tixe'teb'al q'u kam.

Utz axh b'anon u amlika va'l nik'uch val
aaq'onib'al.

¹¹Utz sako'npaal q'u kam atzi'.

Sako'nq'a'lb'i, echa' iq'a'lb'u oksa'm.

Pek aatz axh tan, ech ko'xh aatin b'enamen tzi'.

¹²Sako'npajab'us q'u kam atzi', echa' ib'usax
oksa'm.

Utz sach'exu atzi', echa' ich'exul oksa'm.

Pek aatz axh tan, sa'kojch'exp'axh;

sa'kojmotx val aatine'.— Chia.*

¹³Utz ye'xhjat u tal u Tiohx tu ma'j aanjel ech
tza':

—K'ujach tunseb'al, voksa nal q'ul akontra
satzeq'leb'al.— Chi koj te. †

¹⁴Tan jolol ko'n aanxel ichaj Tiohx kajay q'u aanjel
atzi'. Utz nichajax ul ti' ilochax q'u'l saetzan ti' u
chitpichil tu paav vatz Tiohx. ‡

§ **1:9** Choktaj u Samueel I 16.12-13; u Salmos 45.6-7. * **1:12**

Choktaj u Salmos 102.25-27. † **1:13** Choktaj u Salmos 110.1.

‡ **1:14** Choktaj U Tio 4.11; U Lucas 1.19.

2

U nimla kam ti' u chitpichiltu paav

¹ Echtzixe't a' ib'o'q'ol aas tiira a' chit saqitz'a vinujul va'l ab'imal qaq'o. Ech ye'k satz'ejxo'.
² Aatz viyol q'u aanjel q'u'l nichtal b'axa, nojchit nichitzojpu tu u o'tla mantaar. Utz tinujul chit nichiku' choob'al paav ti' u aanima va'l nichqelon oj ye' nichnima. ³ Utz ¿oj chix ye' saku' u choob'al paav qi' oj sakuqel viyol u Tiohx cheel va'l tetz chitpichil tu paav? Sa'kojkutx'ol qel siatz. Tan nojchit u kuB'aal Jesus alon u chitpichil tu paav b'axa. Utz ika'paju texh talax q'u aanima q'u'l ab'in k'atza. ⁴ Utz nimna'l aas nojchit inujul tan, kaana xheenya, kaana echlal utz, jatvatzul ko'xh txaichil ni'an u Tiohx k'atz q'u aanima q'u'l nin-
 iman. Utz jatvatzulen ko'n doon taq' u Tioxhla Espiiritu te majte kam echa' isa' sataq'e'.

Vixe'al u chitpichil tu paav

⁵ Loq' aatz u vatz amlika tx'ava' tetz taab'a'b'en va'l niqale' tza', yit' a' koj vet'oksalik tikuenta q'u aanjel. ⁶ Pek aal nital u Yolb'al Tiohx ech tza':

—¿Kam chit tijle'm u aanima saatz aas ni'xhiitz'a
 utz,

ni'xhiilb'e?

⁷ K'uxh ch'oo tijle'm vatz q'u aanjel, vetaaq'
 tokeb'al iq'ii;

vetaaq' tijle'm

vi' kajay q'u kam tu u vatz amlika tx'ava' b'anelka
 saaq'o.

⁸ Kajay q'u kam ooksaka tikuenta.— Chia.*

* **2:8** Choktaj u Salmos 8.4-6.

Ech ye'xhkam va'toj kam ye't koj toksaka tikuenta, k'uxh ye'saj b'iit qiltu cheel oj at ok kajay q'u kam tikuenta. ⁹ Pek niqil u Jesus. Tib'a'nil Tiohx atil tu u mam tijle'm cheel, tu u mam tokeb'al iq'ii, k'uxh ch'ooich ma'l tiempo vatz q'u aanjel tilone'. Tan taq' tib' u Jesus ul kamoj qi' taq'o kajay o'. Ulpaaloj tu u kamchil.

¹⁰ Tan b'a'n til u Tiohx aas sa'xhpaal u Jesus tu il tza'l. Aya' u Chitol tu paav. Ech tiira tz'ajel tu va'l si'an qi'. Tan tiq'laq'al ku'en sib'al niman tetz sab'ens b'a'n taq'o vatz Tiohx. Ech saopon tu u techalil k'atza. B'a'n til u Tiohx tan, tetz kajay q'u kam atile. ¹¹ Ech aatz o' tuch' u Jesus, o' tetz u Tiohx. Tan ela txaaelo' taq'o. Ech ye'xhkam nich'ixvu u Jesus qi' aas echa' kutza'q' qib' tuch'. ¹² Tan nital tu u Yolb'al Tiohx ech tza':

—Saval atziiul xo'l q'u vitz'in vazik. Utz savoksa aq'ii xo'l mam tenam.— Chia.†

¹³ Utz nipajtal ech tza' majte:

—Ta'xh ma'l k'ujleb'al unk'u'l u Tiohx.— Chia.

Utz nipajchittale':

—A' tek unmol cheel q'ul unk'aol q'u'l vettaq' u Tiohx ve.— Chia.‡

¹⁴ Ech kam chit va'l b'anel qaq'o aas o' ku'en chi'o, o' ku'en kajal, echat chit va'l b'anich tu u Jesus. Tan taq' b'ens tib' kajal u Jesus. Utz

† **2:12** Choktaj u Salmos 22.22. ‡ **2:13** Choktaj u Isaías 8.17-18.

taq' b'ens tib' chi'o. Ech ti' vikameb'al, iyuch' u taq'onib'al u tx'i'li'inaj va'l niaq'on b'ens kam-naj q'u aanima vatz u Tiohx. ¹⁵ Utz aatz tu va'l veti'an u Jesusus tzi', a' vettoksa vatz q'u aanima u chitpichil tu paav. Aya' q'u'l xo'val ko'xh tatin tu u kamchil b'enamen. ¹⁶ Utz k'uxh uli, yit' a' koj ul ichitpu q'u aanjel tipaav. Pek a' ulku ti' q'u aanima. Aya' q'ul itu'xh ixalam u Abrahaam. ¹⁷ Loq' ministeer si'chb'ens aanima echa' o'. Utz sab'ens q'esal oksan kuyol vatz u Tiohx tinujul; nojchit txumul vatz. Ech sateesa q'u kupaav vatz Tiohx. ¹⁸ Utz aatz cheel, tiira nitekveet ilocht'o', ab'iste o' nikupaal tu tza'l utz, nikub'anax provaal kusub'lu tu u paav. Tan atil tijle'm ti'. Utz paalnaj tek tuul. Tootzajle viyak'il u paav.

3

U tijle'm u Jesusus vatz u Moisees

¹ Ech toke' nival sete hermanos, a' tii noj etitz'a u Cristo Jesusus, viTxaaom u Tiohx, u q'esal oksan kuyol vatz Tiohx, u q'esala tu u yolb'al Tiohx nikunima. Tan a' va'l sik'leno' ti' u qatin k'atza tu Amlika. ² Tan tiira jikom nitzojpi q'u kam u Jesusus vatz u Tiohx. Echa' i'an u Moisees aas tiira jikom itzojpil q'u kam i'ana q'u'l tal u Tiohx te ti' vitenam tuch' u totztiohx.*

³ Echtzixe't nik'ulo'k ti' u Jesusus aas paalchu tok iq'ii vatz u Moisees sab'anli. Echa' ma'l b'anol otzotz tan, a' va'l nitok iq'ii ti' u otzotz, yit' u otzotz koj nitok iq'ii. ⁴ Utz kajay otzotz atil ma'l b'anol tetz. Pek ech koj tan, u Tiohx b'anonnaj tetz q'u

* **3:2** Choktaj u Nuumeros 12.7.

kam kajayil. ⁵ Utz aatz u Moisees, a'ich ilol tetz q'u kam tu u totzotz u Tiohx. A'ich taq'onom u Tiohx. Tan nojchit k'ujleb'al k'u'l nich'i'an q'u kam. A' chit nictale' aas kam q'u kam si'an taab'aul tza'. Nichik'am ti' va'l sauchi.

⁶ Pek aatz u Jesus tan, iK'aol u Tiohx; yit' ilol ko'n koj tetz kam. Ech jikom ni'an q'u kam tu u totzotz u Tiohx majte. Utz o' u totzotz u Tiohx tzi'. Ta'xhtzii oj tiira k'ujlel kuk'u'l ti' utz, oj kaana kutxuq'txun ti' ich'iale'.

U okchil tu u ila'm xe' u Tiohx

⁷⁻⁸ Echtzixe't nital u Tioxhla Espiiritu tu u Yolb'al Tiohx ech tza':

—Ye' etiib'ixsa q'ul etaanima tan, niq'ila'ex u Tiohx cheel. Ye' eb'an etetz echa' q'u aanima q'u'l vet sik'u'l igel u Tiohx aas b'anax provaal isub'ax tu u paav tu u tz'inlich tzaji tx'ava'.

⁹ Tan vet sik'u'l igelin q'ul ek'uy emam, k'uxh ma'tich tiltu q'u mamaj txaichil unb'an tu 40 ya'b'.

¹⁰ Echtzixe't lakp unvi' ti' q'u aanima atich tu u tiempo tzi'. Utz vala: «Tiira jolol tz'ejxinaj q'u taanima atzi' utz, ye' isa' tootzajil vuntxumb'al.» Texhin.

¹¹ Echtzixe't val tu k'a'nal aas: «Yit' sa'kojmotx'ul tu ilanb'al vaq'o.» Texhin.— Chia.†

¹² Ech kuenta'ex hermanos; oki'ch u maalo xe' etaanima. Eb'anchile aas saelka'ex ti' u itz'lich Tiohx utz, ye'kan senima. ¹³ Pek aal aq'taj tib'

† 3:11 Choktaj u Salmos 95.7-11.

nimal ek'u'l jun q'ii. B'antaj cheel tza' echa' nital u Yolb'al Tiohx. Ech ye'xhab'il ma'j sete sasub'ax tu u paav utz, yit' sa'kojku' tu qelb'alil. ¹⁴ Tan a' ib'o'q'ol aas tii sak'uje' kuk'u'l ti' u Cristo titzo-jpeb'al. Kam chit echa' u kuxe'te, ech saetzano' k'atza. ¹⁵ Tan ti' niyolonku u Yolb'al Tiohx ech tza':

—Ye' etiib'ixsa q'ul etaanima tan, niq'ila'ex u Tiohx cheel. Ye' eb'an etetz echa' q'u aanima q'u'l vet sik'u'l iqel u Tiohx.— Chia.†

¹⁶ Utz aatz q'u aanima q'u'l qelon u Tiohx tzi', anko'xhtu' q'u'l tab'i vivi' u Tiohx aas yoloni. Aya' q'u'l tiq'o elu'l u Moisees tu Egipto. ¹⁷ A' q'u'l lakon ivi' u Tiohx tu 40 ya'b' tzi'. Tan vet sik'u'l motx paavin siatz. Echtzixe't motx kamka tu u tz'inlich tzaji tx'ava'. ¹⁸ A' q'u qelol q'u'l tal u Tiohx tzi' aas ye'k so'opon tu u ila'm taq'o. § ¹⁹ Utz nojchit ye't motx ok tu u tx'ava' va'l tal u Tiohx te tan, ye't inima u Tiohx.

4

¹ Pek qe'l anko'xh txaklel viyol u Tiohx cheel, va'l alel taq'o ti' u qoko'p k'atza tu u ilanb'al tzixe'. Ech sakub'an kuenta qib'. Ye'k sagelono'. Tan oj sagelono', b'a'n si'ane' ye'k so'oko'p'o' tu u ilanb'al tzixe'.

² Tan aatz o' ab'imal tek u b'a'nla chusb'al qaq'o ti' u chitpichil tu paav utz, kunimataj. Tan k'uxh motx alax te majte, kam koj txakunku te. Ye't ko'n motx inima. Motx ko'xh tab'i. Ye'xhkam tilo'k tetz ti' q'u'l inima u Tiohx utz, ye't k'uje' ik'u'l ti'. ³ Pek

† **3:15** Choktaj u Salmos 95.7-8. § **3:18** Choktaj u Nuumeros 14.1-35.

ab'iste o' nimamal tek qaç'o, so'opono' tzixe' tu u ilanb'al. Pek yit'e'ch koj a' q'u'l alel ti' taq'o ech tza':

—Val tu k'a'nal aas yit' sa'kojmotx'ul tu ilanb'al vaq'o.— Chia.

Ech ta'ntioxh aas aya'xchen i'ante'l qi' xe' q'ii xe' saj, ti' q'u kam tzi'.* ⁴Tan nital u Yolb'al Tioxh ti' u ilanb'al q'ii ech tza':

—Ilan u Tioxh ti' kajay q'u taq'on tu u jujva' q'ii.— Chia.†

⁵Utz nipajchittal majte:

—Yit' sa'kojoko'p tu u ila'm.— Chia.‡

⁶Utz nimna'l q'u'l ye'n chab'an u ila'm nital u Tioxh. K'uxh alax u yolb'al Tioxh te b'axa ko'xtene, ta'xhtzii ye't oko'p. Tan qeloni. Pek ta'xh b'anel nisa' u Tioxh saoko'p tere'n aanima. ⁷Tan vetpajtaq'lu tzii u Tioxh aas sanimali. Tan aatz sib'ich tek tiempo tuul, tal u Daviid ech tza':

—Ye' etiib'ixsa q'ul etaanima tan, niq'ila'ex u Tioxh cheel.— Chia.

Utz a' teku'en a' u tiempo cheel.

⁸Aatz u ilanb'al nitale' tzi', yit' a' koj u tx'ava' va'l okko'p u Josuee tuch' q'u Israeel. Tan oj a' i, ye'xhkam niyolon u Tioxh ti' va't ilanb'al koj

* **4:3** Choktaj u Salmos 95.11. † **4:4** Choktaj u Geenesis 2.2.

‡ **4:5** Choktaj u Salmos 95.11.

atzi'. ⁹ Ech toke' atil va't u techalla ilanb'al xe' u Tiohx, tetz q'u niman tetz. ¹⁰ Utz ab'iste q'u'l nitok tu u ila'm xe' u Tiohx tzi', nitilan ti' q'u taq'on majte. Echa' i'an u Tiohx aas ilan ti' q'u taq'on i'ana. ¹¹ Echtzixe't kub'antaj ya'l qib', ech so'ok'o' tu u ila'm tzi'. Utz ye'xhab'il satil ok tetz ti' q'u'l qeloni tzi'.

¹² Tan nojchit itz'lich yol u Yolb'al Tiohx. Utz atil iyak'il. Paalchu u taq'b'u vatz ma'l ch'ich' aas ka'l tee. Tan ni'xhit'ok taanima u aanima. Utz nitoko'p tu taanxelal. Ni'xhipaalo'k titx'ava'il. Tan ni'xhiyaa q'u aanima ti' q'u ye'xtxoj nititz'a tipensaar tuch' tu taanima. Echa' ma'j ch'ich' aas ni'xhipaalo'k tu k'ulb'al tib' b'ajil utz, nitopon tu tuul b'aj. ¹³ Tan ye'xhkam ma'j sa'kojveet imujtu tib' vatz u Tiohx. Kajay q'u kam paq'lel siatz. Utz sa'nalqaq' kukuenta siatz ti' q'u kub'anone'.

U Jesus q'esal oksan yolvatz Tiohx

¹⁴ Aatz u Jesus, viK'aol u Tiohx, paalnaj tek ok tu Amlika. Utz a' u q'esal oksan kuyol vatz u Tiohx. Echtzixe't tii atoj' tu va'l nikunima siatz. ¹⁵ Tan siloch'o' u oksan kuyol vatz u Tiohx tzi'; siloch'o' oj ye'k kuyak'il tu u qatin k'atza. Tan tootzajle. Utz paalnaj tu q'u kam tzi'. Pek k'uxh echi, niko'xh b'oj paavini. ¹⁶ Ech ye' kuxo'va kuxaan ok k'atza tu vich'uxhleb'al tetz mam ijlenal. Tan a' vixe'al u b'a'nil. Ech sitxum kuvatz utz, siloch'o' aas kam ti' lakusavsava.§

5

¹ Aatz kajay q'u q'esal oksan yol vatz Tiohx, a' nitxaalik el xo'l q'u vinaj. Utz a' q'u'l nijajon

kuyb'al ti' q'u aanima vatz Tiohx. Utz nik'ach q'u tx'olo'm tuch' q'u oya vatz Tiohx ti' q'u paav. ² Ech atil ipaciensia ti' ilochax q'u'l ye' tootzaj Tiohx utz, q'u'l tz'ejxinaj. Tan aanima ko'n u oksan yol majte. Antu paalnaj tu u paav. Antu ye'k maas iyak'il. ³ Echtzixe't aatz nitoksa q'u tx'olo'm vatz Tiohx, a' nitoksav ti' vipaav q'u tenam, tuch' ti' q'u'l ipaav majte. ⁴ Loq' k'uxh aanima ku'en tan, sako'nkoxhveeti aas ijunal ko'xh satoksa je' tib' tu u oksa yol vatz Tiohx. Pek Tiohx nioksan utz, niaq'on u tijle'm; echa' va'l i'an tu u Aroon.

⁵ Utz echat ko'xh va'l i'an u Jesus majte. Ye'xhkam toksa je' tib's q'esal oksan kuyol vatz Tiohx. Pek Tiohx oksan. Tan nital tu u viYolb'al ech tza':

—Axx unK'aol; vetvitz'pixsa'axh cheel.— Chia.

⁶ Utz nipajtal tu u Yolb'al Tiohx ech tza':

—B'enamem axh oksan yol sunvatz. A' ex iiq'o tetz u Melquisedec.— Chia.*

⁷ Utz aatz atich u Jesus tu u vatz iq'ii isaj tu u vatz amlika tx'ava' tza', tiira nichiq'eq'un ti' iq'ilal isik'lel Tiohx. Nichtoq'e' tan, tootzajle aas ta'xh ma'l u Tiohx saeesan vatz u kamchil. Utz ab'ili tan, axhib'i niman Tiohx. ⁸ Ech k'uxh iK'aol chit Tiohx u Cristo tan, tootzaji aas sinima u Tiohx. Ichab'a vitxumb'al u Tiohx tu q'u tza'l paalka. ⁹ Ech tiira tz'ajel b'enku vitxumb'al vatz u Tiohx tu vinimane' tzi'. Utz ta'n tek b'ens Chitol tetz q'u aanima tu paav q'u'l saniman. ¹⁰ Ech toke'

* **5:6** Choktaj u Salmos 2.7; 110.4; u Geenesis 14.17-20.

aas oksal q'esal oksan yol tu u Tiohx, echa' u Melquisedec.

U ch'iichil tu u atinchilk'atz Tiohx

¹¹ Utz kaana b'oj yol ti' u kam va'l vetqalla' atzi', pek tza'l setab'i. Tan aatz ex, tiira q'oon nitel etxumb'al tu q'u kam. ¹² Tan aal ex tek chusul cheel koj atzi'. Tan ko'xten xe't etab'i q'u kam tza'. Pek yit' ech koj. Aal a' esa' aas sa'pajka'pajul talax q'u chusb'al sete k'uxh aal tiira vatzsaj. Aal neq'aav seti'. Ech ex a' ma'l tal nitxa' aas aal a' tek koj satechb'u tiila echb'ub'al. Pek aal ta'xh b'anel leecho isa'. ¹³ Utz aatz q'u'l leecho nitechb'u tan, talaj nitxa'. Utz ech ex. Tan ye' tek' etootzaj kani'ch ib'ens jikom q'u aanima vatz Tiohx. ¹⁴ Utz aatz q'u tiila echb'ub'al tan, tetz q'u nimla chaj aanima. Echat ko'xh u Yolb'al Tiohx majte. Atil chusb'al tuul aas tii utz, tetz q'u aanima q'u'l q' anb'inaj tek ti' u yolb'al Tiohx. Tan tek' tootzaj ab'iste u b'a'n u ye' b'a'n. Ech nitekikan inachaxe' kani'ch itxakunsal si'ane'.

6

¹ Ech toke', ti'o'; qaq'taj yak'il. Q'anb'oyo' ti' q'u kam k'atz u Tiohx. Yit' ta'n ko'n koj sakaak'o' tu q'u b'axa chusb'al q'u'l qab'i ti' u Cristo. Ye' ko'xh qitz'a aas ti' ko'xh b'iil u b'a'nil nikub'ane', chitpi'o' vatz u kupaav utz, sa'kojqale' aas chuspi ko'xh vik'uje' kuk'u'l ti' Tiohx. ² Yit' ta'n koj sakaak'o' tu u chusb'al ti' u vautiismo, tuch' u taq'ax je' q'ab' tib'a q'u niman tetz u Jesusus, tuch' u chusb'al ti' u q'aavtitz'pu q'u kamnaj utz, tuch' vitx'olax inujul q'u aanima toj i'ane'. ³ Pek

kub'antaj tere'n ti' tan, nojchit ech vitxumb'al u Tiohx.

⁴⁻⁶ Tan atil aanima aas inima u b'a'nla chusb'al utz, k'ulel u oya taq'o va'l nitaq' u Tiohx. Nachel u Tioxhla Espiiritu taq'o. Techal chit nib'enku u yolb'al Tiohx te. Utz techal chit u chusb'al nitab'i, va'l ti' q'u kam xe' u Tiohx taab'ab'en. Loq' k'uxh echi, niko'niku' tu paav. Utz aatz q'u'l ech ni'an tzi', sa'tere'nkojveet ik'ultu u kuyb'al k'atz u Tiohx. Tan aatz tu q'ul ib'anone' tzi', ela ko'xh tuch' niq'aavtaq' je' viK'aol u Tiohx vatz kurus; nipajteesa iq'ii.

⁷ Aatz q'u aanima tzi', ech b'anel taq'o u tx'ava' aas nituk'a u jab'al va'l niku' sii'. Oj ni'xhivatzinsa q'u chikob'e'm, nik'ul u b'a'nil q'u chikol. Echat ko'xh u aanima va'l nik'uch u b'a'nil tetz u Tiohx. ⁸ Pek oj aatz u aanima ye' nik'uch vinujul, ela tuch' u tx'ava' va'l ch'i'x ko'n nich'iisa; ye'k itxa'k. A' texh nich'ia tz'ejb'al yol ech sak'achli.*

Q'u k'ujleb'al k'u'lla kam aleltu u Tiohx

⁹ Loq' aatz ex hermanos, yit' ech koj vetxumb'al. Qootzajle aas nesa'a u b'a'n. Tan chitpinajex tu paav. ¹⁰ Utz tiira a' ijikomal u Tiohx. Jatu koj sisotzsa sik'u'l q'u kam neb'an ti' eb'antu tii'ex ti' q'u niman tetz u Jesusus. Utz echat ko'xh neb'an cheel. Tan tib'ii u Tiohx neb'anva. ¹¹ Utz a' kusa' aas ech tere'n seb'an ti' ib'anax q'u kam tzi'. Ech tiira txaklelex ti' ich'ial tuch' txuq'txunchil u tuleb'al u Jesusus taq'o. ¹² Ye' kusa' aas seb'an ex q'e'ay. Pek sajitaj el etetz ti' q'u'l aq'ich yak'il taq'o

* **6:8** Choktaj u Genesis 3.17-18.

tu vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx utz, atich ipaciensia. Ech ik'ul q'u b'a'nil alich te tu u Tiohx.

¹³ Aatz tala'tzi'i q'u kam u Tiohx tu u Abrahaam, a' itxakb'a' tib' ti' viyol tala. Tan ¿ab'il va't sitxakb'a' tib' ti'? ¹⁴ Ech tal te tza': —Sa'xhvaq'u'l mam b'a'nil sai'. Kaana atu'xh axalam sa'atini. — Texh te.† ¹⁵ Ech ich'ia u Abrahaam kam va'l tala'tzi'i u Tiohx te. Utz nojchit ech elka kam va'l alax te. ¹⁶ Pek aatz nitala'tzi'i ma'j kam q'u aanima timol tan, ministeer nitoksa ib'ii ma'j kam tuul aas paalchu tijle'm sii'. Utz ta'xhtu' a' ma't taq't iqul tuul, sa'tere'nkojveet iya'sata' kam va'l vettala.

¹⁷ Utz ech va'l i'an u Tiohx. Tan a' isa' aas sa'xhtootzaji q'u aanima q'u'l ech itxumb'al u Abrahaam aas sa'kojya' itzojpit viyol tala. Ech toksa je' vib'ii tu va'l tala'tzi'i; techlal aas ministeer itzojpit'. ¹⁸ Ech ka'va'l u kam itxakunsa u Tiohx ti' talax qe aas tiira noj va'l nitale'; tala'tzi'i utz, toksa vib'ii tuul. Ech tiira sib' nimal kuk'u'l atil taq'o, ab'iste o' niniman va'l nitale'. Tan jatu koj satxub'a'l u Tiohx. ¹⁹ Tiira k'ujlel kuk'u'l ti', nikuch'ia tule'. Ech tii tatin u qaanelal k'atz u Tiohx taq'o. Ech tatine' u xe'ab' tetz ma'l vaarko aas tiira tii tatine'. Aya'l kala tiira atil tek opono' vatz u Tiohx. Echa' paalyo'k'o' vatz u liikin b'u'j utz, okyo'p'o' tu u tioxhla atib'al, ²⁰ tu va'l b'axab'ku opon u Jesusus sukuvatz utz, b'ensals q'esal oksan kuyol vatz u Tiohx b'enamen. A' ne'ntiq'o tetz u Melquisedec.‡

† **6:14** Choktaj u Geenesis 22.16-17. ‡ **6:20** Choktaj u Leviitico 16.2; u Salmos 110.4; U Tio 27.51.

7

Q'esal oksan yol u Jesuusecha' u Melquisedeec

¹ Aatz u Melquisedeec, ijlenalich tu Saleem utz, oksan yolich vatz u T'ankin Tiohx majte. Utz aatz q'aavu'l u Abrahaam tu ch'a'o ti' isub'ax q'u ijlenal q'u'l ikoontra, ul k'ulaxoj tu u Melquisedeec. Utz tal b'a'nla yol ti'. ² Ech aatz u Abrahaam tan, taq' tetz q'u kam q'u'l i'an kanaal tu u ch'a'o. Untanul ti' laa tanul taq' te. Aatz u b'ii Melquisedeec tan, "ijlenal va'l ijikomal ni'ane" chia. Utz aatz u yol Saleem tan, "paas" chu u tokeb'al. Ech aatz tek telo'p ka'va'l q'u yol tzi' utz, "ijlenal tetz paas" chia.* ³ Utz ye' b'oj ootzajimal ab'il q'ul itxutx ib'aal u Melquisedeec tzi'. Niko'xh q'ul ik'uy imam. Ye' ootzajib'e kam tuul itz'pi utz, kam tuul kami. Ech mikaa oksan yol vatz Tiohx b'enamen. Ela b'iil tuch' viK'aol u Tiohx.

⁴ Ech sib'ich tatin u Melquisedeec tzi'. Tan aal antu u kuk'uy kumam Abrahaam taq' idiesmo te. Taq' ti' kajay va'l i'an kanaal ti' isub'ax q'u ijlenal tu ch'a'o. ⁵ Utz echat ko'xh i'an q'u oksan yol vatz Tiohx, q'u Levii. Tan a' va'l tz'ib'al tu q'u mantaar tikuenta u Moisees aas ministeer sataq' idiesmo q'u aanima tu q'u oksan yol vatz Tiohx. Aya' q'u Levii. Alax te ech tzi' k'uxh aal ela ko'xh itu'xh ixalam u Abrahaam.† ⁶ Utz k'uxh aal ye'k ik'uy imam u Melquisedeec achel; ik'ul u idiesmo taq' u Abrahaam te. Utz tal b'a'nla yol ti' u Abrahaam. Utz aatz u Abrahaam tan, ala'tzi'imich te tu u Tiohx aas satil mamaj b'a'nil. ⁷ Utz tek' ootzajimal

* **7:2** Choktaj u Geenesis 14.17-20. † **7:5** Choktaj u Nuumeros 18.21.

aas paalchu tijle'm va'l nital b'a'nla yol vatz va'l nik'ulun u b'a'nla yol.

⁸ Utz aatz q'u oksan yol q'u'l nitaq'ax diesmo te tu u vatz amlika tx'ava' tza', jolol ko'n aan-ima; niko'nikame'. Pek ech koj u Melquisedeec tan, nimna'l tu u Yolb'al Tiohx aas anko'xh itz'lele. ⁹⁻¹⁰ Aal antu q'u Levii, ichoo idiesmo tu u Melquisedeec majte. Tan k'uxh ye'sajich titz'pu q'ul itu'xh ixalam u Abrahaam aas ex k'ulaxoj tu u Melquisedeec, ik'am q'u Levii ti' va'l i'an u Abrahaam. Tan taq' idiesmo u Abrahaam te, k'uxh aal a' q'u k'ulul diesmo cheel q'u Levii. Aya' q'ul itu'xh ixalam u Abrahaam.

Q'esal oksan yol vatz Tioxhu Jesus b'enamen

¹¹ Utz a' nichchusun u o'tla mantaar tu q'u aan-ima q'u Levii, q'u'l itu'xh ixalam u Aroon majte. Utz ye'k ministeer sachee va't oksan yol vatz Tiohx koj atzi' echa' u Melquisedeec aas noj koj chit nichtaq'on b'en b'a'n vatz Tiohx q'u mantaar tzi'. ¹² Pek ch'expu u oksan yol vatz Tiohx. Ech ministeer sach'expul q'u mantaar majte. ¹³ Utz aatz xo'l q'u itz'in atzika va'l cheek u kuB'aal Jesus, ye'k ma'j oksan yol vatz Tiohx cheenajich koj tixo'l. Ye'xhab'il ma'j xo'l q'ul ik'uy imam oksamich koj tx'olo'm taq'o vatz u nachb'al Tiohx. ¹⁴ Tan ootza-jimal aas a' cheek u kuB'aal Jesus xo'l q'u Judaa. Utz ye't tal u Moises tu q'u mantaar aas oj antu sael oksan yol vatz Tiohx tixo'l.

¹⁵ Unchee' vatzsaj kam vitxumb'al u Tiohx. Tan paarten ik'uy imam u oksan yol tzi'. A' ex tiq'o tetz u Melquisedeec. ¹⁶ Yit' a' koj ichaju'l ma'l oksan yol aas ech chit aanimail va'l nital u o'tla mantaar.

Pek a' ichaju'l va'l ye'k kamchil ti'. ¹⁷ Kam chit echa' nital u Tiohx ti' ech tza':

—B'enamem axh oksan yol sunvatz. A' ex iiq'o tetz u Melquisedeec.— Chia.‡

¹⁸ Ech ya'naj tek va'l nital u o'tla mantaar aas ta'xh so'ok tu oksan yolil vatz Tiohx q'u Levii. Tan ye'xhkam nitole' a'; ye'k iyak'il. ¹⁹ Ye'xhab'il ma'j taq' b'ens b'a'n vatz Tiohx u o'tla mantaar tikuenta u Moisees. Pek aatz cheel, atil tek va't u ak'la nuk'u'm quxe'. Utz tiira k'ujleb'al k'u'l tan, nixaansa'ok'o' k'atz u Tiohx.

²⁰ Utz txakb'a'mal tek tu u Tiohx aas b'enamem a' oksan kuyol siatz u Jesusus. ²¹ Pek yit' ech koj tal ti' unjot q'u oksan yol q'u'l paalnaj. Ta'xh u Jesusus. Tan nital u Yolb'al Tiohx ech tza':

—Itxakb'a' viyol u kuB'aal aas: «B'enamem axh oksan yol.» Chia.—
Texhtu'.

Utz jatu koj siq'aavixsa viyol ti'.

²² Ech tu ko'xh q'u yol tzi', tiira k'ujleb'al k'u'l va't u ak'la nuk'u'm tuch' u Tiohx tzi' tan, maas paj b'a'n tiq'aq'al u Jesusus. ²³ Utz sib'la ko'xh oksan yol vatz Tiohx ok ti' tan, nichmotxikam sijnunil. Nimotx u vatz iq'ii isaj. ²⁴ Pek ech koj u Jesusus tan, jatu koj sakami. Ech ye'xhab'il ko'xh va't sach'exun. ²⁵ Utz sichitpu q'u aanima tipaav q'u'l saopon k'atz Tiohx tiq'aq'al. Tan itz'lel u Jesusus utz, b'enamem nitoksa yol vatz Tiohx.

‡ **7:17** Choktaj u Salmos 110.4.

²⁶ Ech tiira a' u q'esal oksan yol vatz Tiohx nikusavsa, u Jesusus tzi'. Ye' tootzaj paav. Ye'k paav k'atza. Utz tiira kam koj ma'j ye'xtxoj nititz'a. Tan xaannaj el k'atz q'u aa paav. Utz techal u tijle'm atil tu Amlika. ²⁷ Yit' ech koj a' tere'n q'u oksan yol vatz Tiohx q'u'l nichtoke'. Tan ministeer jun q'ii nichiyatz' avan ti' toksal tx'olo'm vatz Tiohx ti' ikuyax q'ul ipaav b'axa. Ech tek nichijaj kuyb'al ti' vipaav q'u aanima. Pek aatz u Jesusus tan, unpajul ko'n toksa ma'l u tx'olo'm vatz u Tiohx utz, ta'xh ma'l tetz b'enamem. Aya' va'l i'ana aas taq' tib' tu u kamchil. § ²⁸ Utz aatz q'u oksan yol vatz Tiohx q'u'l nichtok tikuenta u o'tla mantaar va'l itz'ib'a u Moisees tan, aa paav majte. Pek aatz u Jesusus, va'l toksa u Tiohx tu oksa yol siatz, paat ke'ch koj paav k'atza b'enamem; tiira tz'ajel.

8

U tok ib'a'n q'u niman tetzu Jesusus tuch' u Tiohx

¹ Ech a' q'u kam va'l tiira ib'o'q'ol tu u yol niqal ti' u Jesusus tzi', va'l k'ujlel tu u q'esal oksan yolil tiseb'al u Tiohx tu Amlika.* ² Utz a' ni'anvu u topiisyo tu u nojla totztiohx tu Amlika va'l u kuB'aal b'anonnaj tetz, yit' aanima koj b'anon. Yit' echa' u b'u'j totztiohx tikuenta u Moisees tuch' u totztiohx. ³ Utz a'ich chit tetz q'u q'esal oksan yol vatz Tiohx q'u'l nichtoke'. Ik'achax ok q'u tx'olo'm vatz u Tiohx utz, nitoksa oya. Ech ministeer si'chtoksa ma'l tx'olo'm u Jesusus majte. Utz a' toksa je' tib'. ⁴ Tan yit' oksan yol vatz Tiohx u Jesusus koj atzi'

§ **7:27** Choktaj u Leviitico 9.7; 16.6. * **8:1** Choktaj u Salmos 110.1.

aas ma'kojatinka tu u vatz amlika tx'ava'. Tan atil nal oksan yol vatz Tiohx tu u vatz amlika tx'ava' tza' aas nitoksa q'u tx'olo'm echa' nital u o'tla mantaar. ⁵ Loq' aatz q'u kam nitxakunsa q'u oksan yol vatz Tiohx tu u vatz amlika tx'ava' tza', ivatzib'al ko'n q'u kam atil tu Amlika. Nimna'l aas echi tan, aatz i'antu u b'u'j totztiohx u Moisees tu u tz'inlich tzaji tx'ava', alax te tu u Tiohx ech tza':

—Tiira ech chit iveet sa'ane' u vatzib'al va'l vetk'uchax see vi' u muunte.—†
Texh te.

⁶ Pek paalchu u tijle'm u Jesus va'l vetik'ul vatz u tetz q'u oksan yol tzi' tan, oksan yol ti' u nuk'u'm va'l tiira techal, paalchu vatz u o'tla mantaar. Ech tiira techal q'u kam tal u Tiohx tu u ak' nuk'u'm tzi'.

⁷ Tan yit' ministeer vet'uch va't ak' nuk'u'm koj aas techal koj u o'tla nuk'u'm tzi'. ⁸ Pek til u Tiohx aas yit' b'a'n koj nichelku q'u aanima taq'o. Ech tal tek viYolb'al ech tza':

—Nital u Tiohx aas: «Sa'nalul ma'l u tiempo sunb'an va't ak' nuk'u'm tuch' q'u Israeel utz, tuch' q'u Judaa.

⁹ Aatz u nuk'u'm sunb'an tuch', yit'e'ch koj u nuk'u'm va'l unb'an tuch' q'ul ik'uy imam aas viq'ot elu'l tu Egipto. Tan ye'xhkam vetmotxitzojpi. Echtzixe't vetvelab'eka.

¹⁰ Pek aatz u nuk'u'm va'l sunb'an tuch' taab'a'b'en utz, aya' va'l a' savoksa q'ul unmantaar tu q'ul itxumb'al tuch' tu

† **8:5** Choktaj u Eexodo 25.40.

taanima. Ech in iTiohx si'ane!. Utz untenam majte.

¹¹ Ye'xhab'il ve't sab'anon aas sichus imol ti' tok k'atz Tiohx. Tan kajay aanima saootzajinin, k'uxh ch'ooajs nimaj.

¹² Sunkuy q'u ye'xtxoj ni'ane!. Jatu koj savulsa q'ul ipaav q'u tonkonil sunk'u'l.» Chia.—† Texhtu'.

¹³ Ech oj niyolon u Tiohx ti' va't ak' nuk'u'm, ti' atzi' aas paalyuka va'l b'axa. Echa' u kam va'l q'a'lb'ia, paalya; sotzchil texh si'ane'.

9

Q'u mantaar ti' u b'u'j totztiohx

¹ Unchee' atich mantaar tu u b'axa nuk'u'm va'l i'an u Tiohx tuch' vitenam. Nichtale' kani'ch inachax u Tiohx sab'anaxi. Utz atich ma'l nachb'al Tiohx tu u vatz tx'ava' tza'. ² Aatz lakax u nachb'al Tiohx tzi', aya' u b'u'j totztiohx, jatxax tuul ech tza'. Aatz u b'axa tuul, txaa'la atib'al ib'ii. Utz a' atichku u tokeb'al txijtxub'al tzi'. A' atichku u me-exha majte va'l nichatinku q'u txaa'la kaxhlaan tx'ix.*

³ Ech atich tek u ka'b' oko'p tuul. Aya' va'l tioxhla atib'al ib'ii. Utz b'u'j u jatxol tetz tuul tuch' u b'axa.† ⁴ Utz a' atichku u b'a'nla q'an ch'ich' k'achb'al kaxhlaan pom tzi'. Antu atich tuul u tioxhla kaaxha majte va'l atich q'u sivan tuul q'u'l tz'ib'alik q'u yol tetz u nuk'u'm va'l i'an u Tiohx tuch' vitenam. Utz tz'u'imich ti' u tioxhla

† **8:12** Choktaj u Jeremias 31.31-34. * **9:2** Choktaj u Eexodo 25.23-40. † **9:3** Choktaj u Eexodo 26.31-33.

kaaxha tu b'a'nla q'an ch'ich' tzi'. Utz atich ko'p ma'l u xhaaro tu u tioxhla kaaxha majte tzi' va'l kolich b'iil u echb'ub'al manaa tuul. Utz atich paj vib'aara u Aroon tuul majte va'l xalamti.†
 5 Utz atich je' ka'va'l q'u vatzib'al aanjel tib'a u jupb'al itzi' u tioxhla kaaxha tzi', techlal vitechalil u Tioxh. Atilka u kaaxha jaq' q'ul ixich' utz, a' nichik'am ti' q'u vatzib'al aas atil u Tioxh tzi'. Loq' aatz cheel, yit' a' koj chit ib'o'q'ol saqale' kam tere'n b'anel taq'o.§

6 Unchee' echich u tatin q'u kam tu u b'u'j totztioxh tzi'. Utz tu u txaa'la atib'al nichokko'p q'u oksan yol vatz Tioxh ti' ib'anax q'u taq'on b'enamen.* 7 Pek ta'xh u q'esal oksan yol vatz Tioxh nichtoko'p tu u tioxhla atib'al. Loq' unpajul ko'n nichtoko'p tu ma'l ya'b'. Utz nitiq'o'k kajal avan, nichitz'itu paal vatz Tioxh ti' ikuyax q'ul ipaav utz; ti' ikuyax vipaav q'u aanima q'u'l ye'k inachlo'm nipaavine'.† 8 Ech a' isa' u Tioxhla Espiiritu sael kutxumb'al tuul aas ye'k saveet tuch okich'op tu u tioxhla atib'al, aya' u ka'b' oko'p tuul, oj anko'xh atil u b'axa tuul, aya' u txaa'la atib'al. 9 Ech aatz u kam tzi', ma'l kam nik'uch qe cheel. Tan k'uxh nichchittoksal q'u oya tuch' q'u tx'olo'm tuul, nikojtole' ti' ich'exul b'a'nil vinachb'al q'u aanima q'u'l nioksan. 10 Tan jolol ko'n echb'ub'al tuch' a' q'u'l nichtoksale' tzi'. Utz nipajib'anax kostuumbre ti' ib'ens tx'aatx'och q'u kam vatz Tioxh majte tzi'. Nipajinimal unjot mantaar ti' aas

† 9:4 Choktaj u Eexodo 30.1-6; 16.33; u Números 17.8-10. § 9:5

Choktaj u Eexodo 25.18-22. * 9:6 Choktaj u Números 18.2-6.

† 9:7 Choktaj u Leviitico 16.2-34.

tetz ko'n ti' elu'l u aanima. A' va'l nichinimal tu q'u aanima tuul ye'saj tul u tiempo aas sajalpi.

¹¹ Pek ulnaj tek u Cristo utz, a' tek va'l ech tatine' q'u q'esal oksan yol vatz Tiohx. Tan a' u aa yol ti' q'u kam tu u ak' nuk'u'm va'l si'ch'uli. A' ni'anvu tu ma'l ak' totztiohx. Sib' tere'n kam nitiq'o tib' taq'o. Utz tiira techal va'l ni'anvu u topiisyo vatz u b'u'j totztiohx tetz vatz tx'ava' tza'. Tan yit' aanima koj b'anonnaj tetz, yit' tetz vatz tx'ava' koj. ¹² Utz ta'n okyo'p u Cristo tu u nojla tioxhla atib'al. Loq' yit' ikajal tere'n koj yak'a karne'l tuch' kajal tooro vaakaxh toksa tu tx'olo'm vatz Tiohx ti' ikuyax paav. Pek vikajal i'anb'e. Utz chuspi ko'xh unpaJul va'l i'ana tzi'. Tan ta'n ole' ti' itx'akax u kuchitpu tu q'u kupaav tetz b'enchil tu b'eng'ii b'ensaj. ¹³ Nik'uje' ik'u'l q'u aanima ti' vikajal q'u tooro vaakaxh tuch' q'u kajal yak'a tentzun nitxakun ti' ib'antu tx'aatx'och tatin vatz Tiohx. Nichik'uje' ik'u'l ti' vitza'a'il q'u chib'il vaakaxh va'l nichipujil ok ti'. Tan nib'ensas b'a'n vatz Tiohx aas nitale'. Loq' ti' elu'l ko'xh u aanima va'l ni'an tx'aatx'och tatine'; pek yit' u taanima koj.† ¹⁴ Utz oj ech va'l nichian u kajal txokop tzi', ja' chixh yit' techal si'an vikajal u Cristo! Tan tiq'aq'al u Tioxhla Espiiritu va'l b'enamem tatine', taq' tib' u Jesus tu kamchil ti' u tx'olo'm vatz Tiohx. Ma'l tx'olo'm aas kam koj ma'j paav atich k'atza. Echtzixe't aatz vikajal tzi', nib'an tx'aatx'och q'u kunachonsab'al. Tan a' chit nichqitz'a q'u kam q'u'l ye'k itxa'k atil tu u o'tla mantaar. Pek aatz cheel tiira jikom chit sakunima qoksa tetz u itz'lich Tiohx.

† **9:13** Choktaj u Números 19.9, 17-19.

15 Tan k'uxh taq' tib' u Jesucristo tu kamchil qi', a' isa' aas so'ok ib'a'n q'u aanima tuch' u Tiohx tu va't u ak' nuk'u'm. Utz sakuyax q'u'l ipaav q'u'l i'ana aas atich tikuenta u b'axa nuk'u'm, aya' u o'tla mantaar. Ech saetzan ti' u b'a'nla kam tetz tiichajil b'enamen va'l ala'tzi'imal tu u Tiohx.

16 Utz aatz u aanima va'l sa'aq'axka ma'l me'b'i'l te, loq' ko'nkoxh sik'ule'. Pek sa'nalkam vib'aal u me'b'i'l b'axa tzi', ech nal saokka tuul. 17 Tan anal saok titxa'k u tu'al q'u kam q'u'l sa'aq'axka aas ma't ikam u b'aal me'b'i'l.

18 Echtzixe't kaj paj chit nichtel ti' itzojpu u b'axa nuk'u'm. 19 Tan aatz veet taltu kajay q'u mantaar u Moisees tu q'u tenam, itxakunsa kaj laana tuch' va't q'ab' tze' hisopo, ichaa ku' tu kajal tentzun, kajal vaakaxh tuch' tu a'. Ech itz'itu ok ti' u u' val tz'ib'amichku u mantaar. Utz itz'itu ok ti' kajay q'u aanima majte. § 20 Utz tal tu q'u aanima ech tza':

—Aatz u kaj vetuntz'itul ok seti' tzi', a' u techlal aas txaklel u nuk'u'm va'l tal u Tiohx sete.—*
Texhtu'.

21 Itz'itu ok kaj u Moisees ti' u b'u'j totztiohx majte tuch' ti' kajay q'u kamb'al nitxakun tuul. 22 Tan nichtal u o'tla mantaar aas kajay q'u kam ministeer satz'itul ok kaj ti'. Utz sa'kojkuyax q'u paav oj ye'k kajal saok ti' ijajax u kuyb'al.†

Vikuyax q'u paav ti' vikamu Jesuus

§ 9:19 Choktaj u Eexodo 24.6-8; u Zacarias 9.11; U Tio 26.28.

* 9:20 Choktaj u Leviitico 8.15. † 9:22 Choktaj u Leviitico 17.11.

²³ Ech ministeer nichib'anax tx'aatx'och tu q'u kam q'u'l ivatzib'al ko'n q'u kam tu Amlika. Nitoksal tx'olo'm ti'. Pek ech koj q'u nojla b'a'nla kam tu Amlika tan, kam ko'nkoxh tx'olo'mil so'ok ti'. ²⁴ Ech yit' a' koj okko'p u Cristo ti' ijajax kuyb'al tu u b'u'j totztioxh va'l aanima b'annonnaj tetz, nichko'nik'am ti' vinujul. Pek a' okko'p tu Amlika ti'. Utz a' atik cheel. Nitoksa tib' vatz Tioxh ti' ijajax kuyb'al qi'. ²⁵ Utz yit' jatpajul ko'nkoxh satoksa tib' tu tx'olo'm qi' vatz Tioxh, echa' ni'an u q'esal oksan yol vatz Tioxh jun ya'b' aas paarten etz kajal ne'ntoksa tu u tx'olo'm. ²⁶ Tan oj ech u txumb'al si'anb'e u Cristo tzi', jatva'x tiempo tule' jatpax ko'xh kam koj atzi'. Pek yit'e'ch koj. Tan unpajul ko'n kami tzojpunal q'ii saj. Taq' tib' tu kamchil ti' teesal q'u kupaav va'l nijatxono' tuch' u Tioxh.

²⁷ Ech at ko'xh q'u aanima majte; unpajul ko'n sakami. Ech tek satx'olp inujul ti' kajay q'u paav b'anel taq'o. ²⁸ Ech unpajul ko'n kamnaj ok u Jesus tu tx'olo'm vatz Tioxh ti' teesal vipaav sib'al aanima. Ech sa'pajul unpate. Loq' yit' paav tere'n koj su'likuye'. Pek a' tek su'ltiq'o b'en tu b'enq'ii b'ensaj q'u'l nich'ian tule'. †

10

¹ Unchee' k'uxh jun ya'b' nichentoksa q'u tx'olo'm u aanima ti' vipaav echa' nital q'u mantaar tikuenta u Moisees, ye'xhkam nichtaq' b'ens tiira tz'ajel u aanima vatz Tioxh. Tan aatz q'u mantaar tzi', yit' a' koj chit va'l tiira satxake'i. Pek ivatzil ko'n va'l anal su'uli. Ech

† **9:28** Choktaj u Isaias 53.12.

ku'en a' isulich. ² Tan noj koj chit tiira niteesa q'u paav vinimal u o'tla mantaar tzi', b'a'n tek u aanima sinach koj atzi'. Utz ye'k ministeer sa'tere'ntoksa tx'olo'm ti' vipaav koj. ³ Pek aatz tu va'l nichib'anaxe' tzi', aal a' ninachpixsal taq'o jun ya'b' aas atil ipaav u aanima. ⁴ Tan aatz vikajal q'u vaakaxh tuch' q'u tentzun, yit' nikojteesa vipaav u aanima.

⁵ Ech toke' aatz ul u Jesus tu u vatz amlika tx'ava' tza', tal tu u Tiohx ech tza':

— «Yit' a' koj asa' aas avan sayatz'ax ok saatz tu tx'olo'm ti' ijajax kuyb'al see; niko'xh va'toj oya. Pek a' asa' ma'l aanima sayatz'ax ok saatz tu tx'olo'm ti' q'u paav.

⁶ Ye'n txuq'txunaxh ti' q'u txokop q'u'l nik'achax ok saatz tu tx'olo'm ti' isuul q'u paav.» Chia.

⁷ Echtzixe't nival see: «Atilin taq'ab' unTiohx. Sunb'an vatxumb'al, kam echa' nital u Yolb'al Tiohx tz'ib'amal vi'.» Chi'in see.—*
Texhtu'.

⁸ A' b'axal nitale' aas: —Yit' a' koj isa' u Tiohx q'u tx'olo'm nik'achax ok siatz, niko'xh va'toj oya, ye'xhkam nitxuq'txun ti' q'u txokop q'u'l niyatz'ax ti' isuul q'u paav.— Chia, k'uxh aal u mantaar atko'xh nialon aas sab'anax q'u kam tzi'. ⁹ Utz nipajtal majte aas: —Atilin taq'ab' ti' ib'anax vatxumb'al.— Chia. A' toke' aas niya'sa q'u tx'olo'm q'u'l nichtok vatz u Tiohx tan, paalya. Utz a' tek nitoksa tetz va't ak' txumb'al ti' ikuyax paav. ¹⁰ Ech tiq'aq'al va'l i'an u Jesus, b'a'n tek o' vatz u

* **10:7** Choktaj u Salmos 40.6-8.

Tiohx. Tan taq' vichi'l tu u kamchil qi'. Utz chuspi ko'xh unpaJul va'l i'ana. I'an vitxumb'al u Tiohx.

¹¹ Tan aatz q'u oksan yol vatz Tiohx, jatpaJul ko'xh nika'paju tok q'u tx'olo'm vatz u Tiohx b'enamen. Utz jatu koj sateesa q'u paav. ¹² Pek aatz u Jesucristo tan, unpaJul ko'n toksa u tx'olo'm va'l tetz b'enamen. Aya' vichi'l taq' tu kamchil. Ech tek ex k'uje'oj tiseb'al u Tiohx tu Amlika. ¹³ Utz a' atik tzi' cheel. Sa'naloksal q'ul ikoontra jaq' tajan tu u Tiohx.† ¹⁴ Tan tu ko'xh ma'l u tx'olo'm va'l toksa tzi', yakich taq' b'ens tz'ajel vatz Tiohx q'u aanima q'u'l aq'ax b'en b'a'n vatz Tiohx.

¹⁵ Utz a' va'l nitxakb'a' talax u Tioxhla Espiiritu qe aas nital ech tza':

¹⁶ — «A' u nuk'u'm va'l sunb'an tuch' taab'ab'en tza'.» Chu u Tiohx.

«Ta'n savoksa q'ul unmantaar tu taanima utz, titxumb'al.

¹⁷ Utz jatu koj savulsa q'ul ipaav tuch' q'u tonkonil sunk'u'l.» Chia.—‡
Texhtu'.

¹⁸ Echtzixe't ta'xhtu' a' va'l nikuylu u paav. Ye'kan nisave' sa'pajok va't tx'olo'm ti' u paav.

U xaanchil ok k'atz u Tiohx

¹⁹ Ech toke' hermanos, ta'ntiohx tu tel vikajal u Jesucristo qi', sa'tekveeti so'oko'p'o' xe' u Tiohx cheel. Kam koj samajono'. Ech qoko'p echa' toko'p u q'esal oksan yol tu u tioxhla aatib'al.

† **10:13** Choktaj u Salmos 110.1-11. ‡ **10:17** Choktaj u Jeremias 31.33-34.

20 Ta'xhtzii oj sak'uje' kuk'u'l ti' va'l i'an u Jesusus. Tan tiq'aq'al taq'tu vichi'l tu kamchil qi'; a' tek u ak' b'ey qoponb'al xe' Tiohx. Vetteesal u majb'al va'l echa' u b'u'j nichmajon u okich'op tu u tioxhla atib'al. 21 Tan a' u techalla oksan kuyol vatz Tiohx u Jesusus. A' u aa yol qi'. Echa' o' toztotz. 22 Echtzixe't aas aya'l chit kuk'u'l saxaanopono' vatz u Tiohx. Tiira k'ujloj kuk'u'l ti', ye'k ka'tziiunchil. Tx'aatx'och qaanima siatz, ye'k ye'xtxojla nachb'al tuul. Echa' tx'aatx'och kuchi'l tu b'a'nla a' sakub'ane'. Echa' nich'i'an q'u oksan yol. § 23 Tii txaklojo'. Ye'xh b'oj saka'tziiuno' ti' va'l nikunima utz, nikuch'ia tuch' txuq'txunchil. Tan k'ujleb'al k'u'l viyol u Tiohx va'l alel qe taq'o. 24 Kuchoktaj txumb'al ti' kani'ch kulochtu qib'. Sakub'an tii'o' qib'ilaj utz, ti' ib'anax u b'a'nil. 25 Ye' kuya'sa b'enchil tu q'u molb'alib' ti' inachax u Tiohx. Tan atil unjolol niya'san. Pek taq'taj tib' nimal kuk'u'l tan, aal ninajab' u tuleb'al u kuB'aal Jesusus.

Viya'eb'al q'u'l nipaavine'

26 Tan ye'kan va't tx'olo'm sa'kojok qi' oj vet sukuk'u'l sa'tere'npaavino' aas ma't qootzajita' ab'iste vinujul. 27 Pek a' tek saku' qi' vixo'veb'alla k'a'nal u Tiohx. Aya' u xamal va'l sasotzsan q'ul ikoontra u Tiohx.* 28 Tan ech nichib'anax tikuenta u Moisees. Ye'xhkam nitxumax iatz u aanima va'l nigelon u mantaar. Nichiyatz'axe'. Ta'xhtzii oj ka'vo'j oxvo'j texhtiigo nitxakb'a'n vipaav. † 29 Ech aal sib' u choob'al paav saku' ti' q'u aanima atzi'

§ 10:22 Choktaj u Leviitico 8.30; u Ezequieel 36.25. * 10:27

Choktaj u Isaias 26.11. † 10:28 Choktaj u Deuteronomio 17.6; 9.15.

q'u'l ye'xhkam ko'n itxa'k vikuyun viK'aol u Tiohx siatz tuch' vikajal. Tan ye'k tatin vikajal u Jesus siatz va'l el ti'. Ye'k tatin u nuk'u'm siatz va'l i'an u Tiohx. Utz niko'nteesa iq'ii vib'a'nil u Tioxhla Espiiritu majte.† ³⁰ Tan qootzajlu va'l nital u Tiohx, aas nital ech tza': —Sichoo vaq'o q'u'l saqelonin. In sa'aq'on u choob'al paav ti'.— Chia. Utz nipajtal u Yolb'al Tiohx majte: —U Tiohx satx'olon inujul vitenam.— Chia. § ³¹ Utz jxo'veb'al oj laku' vik'a'nal u itz'lich Tiohx qi' ti' u qelb'alil!

³² Pek ulsataj b'oj sek'u'l q'u'l nichpaasalik'ex, a' chit analich ko'xh etok ti' inimal u Jesus. Tan eq'i'a, etx'ak q'u mamaj k'axk'o paalk'ex. ³³ At unjolol ex yoq'axex utz, q'osaxex vatz tenam. Tan veteloch q'u'l nichipaal tu q'u tza'l tzi'. ³⁴ Eloch q'u'l atich ku' tu tze'. Utz etaq' tzii k'uxh maale'l etetz, va'lich ko'n etxuq'txune' tan, etootzajle aas atil ma'l etetz tiira techal nich'ian tu Amlika. Utz b'enamem tatine'. ³⁵ Ech ye'k seya'sa ek'uje' ek'u'l ti' u Tiohx. Tan toj nal ek'ul mam echoob'al ti'. ³⁶ Ministeer setaq' yak'il; atoj epaciensia tu q'u tza'l. Ech sataq' u Tiohx sete va'l ala'tzi'imal taq'o. Ta'xhtzii seb'an vitxumb'al.

³⁷ Tan nital u Yolb'al Tiohx ech tza':

—Tiira tul texh va'l su'uli. Yit' sa'kojb'atzi.

³⁸ Aatz u jikomla aanima vatz Tiohx, sa'atin itichajil tu b'enq'ii b'ensaj oj ta'xh sak'uje'k ik'u'l ti' u Tiohx.

Pek yit' b'a'n koj sab'enku ve oj saq'aav ti'.— Chia.*

† **10:29** Choktaj u Eexodo 24.8. § **10:30** Choktaj u Deuteronomio 32.35-36. * **10:38** Choktaj u Habacuuc 2.3-4.

³⁹ Utz aatz o', yit'e'ch koj o' q'u'l niq'aav ti' utz, nib'en tu choob'al paav. Pek o' q'u'l tii k'ujlel kuk'u'l ti' u Tiohx, ech niyak'in u qaanelal k'atza.

11

Viq'aq'al u k'uje'ich k'u'l ti' Tiohx

¹ Aatz nik'uje' kuk'u'l ti' ma'j kam, tiira niku-nima sakuk'ule'. K'uxh ye'saj qilta', ni'xhkuch'ia tuch' txuq'txunchil. Utz nojchit ne'enku qe aas atil tek u kam k'uxh ye'saj qilt iatz. ² Ech b'a'n b'enku q'u kuk'uy kumam vatz u Tiohx tan, nichik'uje' ik'u'l ti'. ³ Utz ti' ko'n vik'uje' kuk'u'l ti' u Tiohx, nikunima aas tu viyol u Tiohx veet u vatz amlika tx'ava'. Utz aatz q'u kam q'u'l niqil cheel tzi', a' veetik tu u kam va'l ye'ich na'l.*

⁴ Utz ti' ko'n ik'uje' ik'u'l u Abeel ti' u Tiohx k'uxh tiira b'a'n u tx'olo'm toksa vatz u Tiohx. B'a'n vatz u tx'olo'm taq' u Caiin. Echtzixe't aq'ax b'ens jikom u Abeel tu u Tiohx. Utz k'ulax vitx'olo'm. Ech ikaa viyolil aas jikom u Abeel vatz Tiohx, aya'l kala anko'xh niyolon cheel k'uxh aal kamnaj tekuen.†

⁵ Ech paje' u Enooc. Tu ko'n paj vik'uje' ik'u'l k'uxh iq'ol b'en tu u Tiohx; ye't til kamchil. Utz ye't chab'al ve'te'. Tan Tiohx iq'on b'en. Utz nikaa viyolil aas b'a'n b'enku u Enooc tu u Tiohx.‡ ⁶ Pek b'a'n koj se'enku tu u Tiohx oj yit' k'ujlel koj kuk'u'l ti'. Tan a' ib'o'q'ol aas ab'il u aanima nitok k'atza, nojchit sinima aas atil u Tiohx. Utz sinima majte aas nojchit nitaq' ichoob'al q'u chokol tetz.

* **11:3** Choktaj u Geenesis 1.1; u Salmos 33.6-9; U Khan 1.3.

† **11:4** Choktaj u Geenesis 4.3-10. ‡ **11:5** Choktaj u Geenesis 5.21-24.

⁷ Ech paj u Noee. Tu ko'n paj ik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx k'uxh inima aas nojchit su'uch ma'l u kam va'l niko'xh unpajoj uchnaj. Inima u Tiohx. Ech i'an u arca. Utz iloch tib' tuch' ik'aol ime'al ti' ikoltu tib' vatz u mam jab'al. Pek sotz q'u aa paav tu u a'. Ech jikom b'enku u Noee vatz u Tiohx tu vik'uje' ik'u'l ti' i'ana tzi'.§

⁸ Utz tu paj vik'uje' ik'u'l u Abrahaam k'uxh nimani aas sik'lel tu u Tiohx. Utz tal te aas se'en tu u tx'ava' va'l sataq' te. Ech saetzan k'atz u Tiohx. Utz k'asu'l u Abrahaam tzi', k'uxh ye'ich tootzaj til ma'tka.* ⁹ Ti' ko'n vik'uje' ik'u'l ti' viyol u Tiohx, ex atinoj tu u tx'ava' va'l ma'tich taltu u Tiohx te k'uxh aal ech ku'en a' tatin puera aanima tuul i'ana. Tan ta'n motx atinku tu q'u tz'u'm pa'teb'al. K'uxh ma'tich talax te aas sa'aq'ax itx'ava'. Echat chit i'an vik'aol, aya' u Isaac tuch' u tiimam aya' u Jacob.† ¹⁰ Loq' ye'xh ko'xh kantu' vatz u Abrahaam k'uxh ech paalka tzi'. Tan a' nichich'ia u b'a'nla tenam va'l techal vije'ab'al. Tan ib'ano'm u Tiohx utz, taq'onib'al.‡

¹¹ Utz ech paj u Sara. Ti' ko'n vik'uje' ik'u'l chee ma'l titz'in k'uxh ye' nichiveet talane'. Inima aas sitzozpi viyol u Tiohx ti' aas sachee ma'l tal titz'in, k'uxh tiira q'esich teku'en.§ ¹² Ech k'uxh tiira q'estich tek u Abrahaam tzi', aal chee sib'al tiimam; ye'acheb'e ixaane'. Ech tatine q'u tx'umi'l tu amlika utz, echa' q'u sanaab' tzi' a'.*

§ **11:7** Choktaj u Geenesis 6.13-22. * **11:8** Choktaj u Geenesis 12.1-5. † **11:9** Choktaj u Geenesis 35.27. ‡ **11:10** Choktaj Q'u Hebreo tza' 13.14. § **11:11** Choktaj u Geenesis 17.19. * **11:12** Choktaj u Geenesis 15.5.

13 Unchee' motx kam q'u aanima tzi' utz, ye't ik'ul kajay q'u kam q'u'l tal u Tiohx te. Motx ko'n isaji b'en tzian. Axhib'i jolol k'ujlich ik'u'l ti' u Tiohx. Utz tiira atil sik'u'l b'a'n'il aas b'iil ko'xh paal b'anloj tu u vatz amlika tx'ava' tza'.† 14 Utz nimna'l ab'il q'u'l tootzajle aas ma'l ko'n paalchil paal b'anaxoj tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Tan a' nichok va't u atib'al va'l ta'n sa'atin tuul. 15 Tan ta'n koj chit nichtitz'a vitenam q'u aanima tzi' va'l k'asku'l, ye' koj saveeti saq'aavb'en tuul koj. 16 Pek a' nichmotxtitz'a va't atib'al aas techal. Utz aya' u atib'al tu Amlika. Echtzixe't aatz u Tiohx, iTiohx q'u aanima k'ujlel ik'u'l ti' utz, ye'xhkam nich'ixvu u Tiohx ti'. Tan nojchit nich'ian ma'l itenam taq'o.

17 Utz tu vik'uje' ik'u'l u Abrahaam k'uxh inima u Tiohx ti' va'l tal te aas sik'acho'k vik'aol tu tx'olo'm siatz. Aya' vik'aol va'l ta'xh ma'l. Ye't titz'a aas kan chaj saya'k itzojpu q'u kam q'u'l ma'tich tala'tzi'it u Tiohx te ti' u Isaac.‡ 18 Aya' va'l ma'tich taltu te ech tza': —Sib'al aviimam sachee tu u Isaac tzi'. — Texh te.§ 19 Tan tek' tootzajich u Abrahaam aas Mam Tiohx u Tiohx; saveeti silakpixsa kamnaj. Ech toke' aas ye't sotz vik'aol u Abrahaam tzi'. Utz nojchit echa' q'aavitz'pichil va'l i'an u Isaac.*

20 Utz ech paj u Isaac. Tu vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx, k'uxh tal b'a'nla yol ti' u Jacoob, vik'aol, tuch' u Esauu. Tan tootzajle aas satil iq'aq'al va'l si'chi'an u Tiohx ti' taab'ab'en.†

† 11:13 Choktaj u Geenesis 23.4; u Salmos 39.12. ‡ 11:17

Choktaj u Geenesis 22.1-14. § 11:18 Choktaj u Geenesis 21.12.

* 11:19 Choktaj u Geenesis 22.13. † 11:20 Choktaj u Geenesis 27.27-29, 39.

21 Echat paj u Jacob, k'ujlich ik'u'l ti' va'l si'chi'an u Tiohx. Ech tal b'a'nla yol ti' q'ul ik'aol u Xhep aas aalich texh ikame'. Utz toksa iq'ii u Tiohx k'uxh peena texh to'xhimich tu vib'aara.†

22 Utz ti' vik'uje' ik'u'l u Xhep ti' va'l tal u Tiohx, k'uxh tala aas sa'nalchitk'asu'l q'u Israeel tu Egipto. Utz tal majte kam sab'anax tu vib'ajil va'l mujax tu Egipto.§

23 Utz tu paj vik'uje' ik'u'l q'ul itxutx ib'aal u Moisees ti' u Tiohx, k'uxh itx'ol imujax u tal titz'in oxva'l ich'. Ye't ixo'va u mantaar va'l ma'tich taltu u ijlenal.* Tan tila aas tiira tx'anella tal nitxa'.

24 Utz k'ujlich ik'u'l u Moisees ti' va'l si'an u Tiohx k'atza. Echtzixe't aatz b'ens vinaj, ye't isa'a ve'te' aas titz'in vime'al u faraoon chaj te'le'.†
 25 Aal b'a'n siatz k'uxh ela sael iq'ii tuch' vitenam u Tiohx. Utz yit' sa'kojichi'b'ixsa tib' ti' ib'anax q'u kam q'u'l sako'npaali; aya' vib'anax q'u paav xo'l q'u aa Egipto. 26 A'tzii. K'uxh si'cheesal iq'ii echa' b'anax tu u Cristo xo'l vitenam. Tan techal vatz va'l sako'xhkaa tu q'u tx'ib'al q'ii tu Egipto. Tan a' nictitz'a u Moisees u choob'al va'l sataq' u Tiohx te. 27 Utz ti' vik'uje' ik'u'l u Moisees ti' u Tiohx k'uxh k'asu'l tu u tx'ava' Egipto. Ye't ixo'va vik'a'nal u ijlenal. Ta'xh k'ujlich ik'u'l ti' va'l ye' saj tilta'.‡ 28 Utz ti' vik'uje' ik'u'l u Moisees k'uxh ix'e'tixsa ipaasal iq'ii u Elchil Vatz Kamchil Tu Egipto. Utz tal itz'itul ok kaj ti' q'u jub'al, ech

† **11:21** Choktaj u Geenesis 47.31. § **11:22** Choktaj u Geenesis 50.24; u Eexodo 13.19. * **11:23** Choktaj u Eexodo 2.2. † **11:24** Aatz u yol faraoon, ijlenal chu tu viyolb'al q'u aa Egipto. Choktaj u Eexodo 2.10-12. ‡ **11:27** Choktaj u Eexodo 2.15.

ye'k sayatz'ax u b'axa ik'aol q'u Israeel. Vetk'uje' ik'u'l ti' u Tiohx aas simaj u yatz'ol, aya' u yatz'olla aanxel, k'uxh ma't ikamsal q'u b'axa ik'aol q'u aa Egipto. §

²⁹ Utz ti' vik'uje' ik'u'l q'u Israeel k'uxh iq'at tuul u Kaj Mar aya'l kala vi' tzaji tx'ava' nichpaalka. Utz si'chi'an tetz q'u aa Egipto tala. Loq' motx ko'n jiq'mu tu a'.*

³⁰ Utz ti' vik'uje' ik'u'l q'u Israeel ti' u Tiohx k'uxh ku' u mam tz'ach va'l atich ok ti' u tenam Jericoo. Nilpu ku' a' chit ma'tich isuti'l jujva'l q'ii q'u Israeel ti'. † ³¹ Echat paj u Rahaab, u aa paavla ixoj. Ti' vik'uje' ik'u'l k'uxh yit' ela koj kam tuch' tere'n q'u aa paav tu vitenam. Tan jik ko'xh ik'ul q'u Israeel q'u'l ex k'aab'an u tenam. ‡

³² Unchee' kaana unsa' savale'. Pek tiempo isa' aas sayolonin ti' va'l i'an u Gedeoon, u Baraac, u Sansoon, u Jeftee, u Daviid, u Samueel utz, tuch' q'u o'tla alol tetz u yolb'al Tiohx. § ³³ Tan ti' vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx k'uxh isub' mamaj tenam tu ch'a'o kajay q'u niman tetz u Tiohx. I'an q'u kam ijjikomal. Motx ik'ul q'u kam alich te tu u Tiohx. Utz atia imaj ichi'l tu q'u b'alam.* ³⁴ Ti' vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx k'uxh motx itzaasa mamaj xamal. Itx'ol elchil vatz kamchil. Motx chee iyak'il, k'uxh ye'kich iyak'il. Techalich tek motx i'antu ch'a'o. Utz ole' ti' tojchal b'en q'u sol koontrain tetz. † ³⁵ Ti'

§ **11:28** Choktaj u Eexodo 12.21-30. * **11:29** Choktaj u Eexodo 14.21-31. † **11:30** Choktaj u Josuee 6.12-21. ‡ **11:31** Choktaj u Josuee 6.22-25. § **11:32** Choktaj u Jueces 6.11—8.32; 4.6—5.31.
* **11:33** Choktaj u Danieel 6. † **11:34** Choktaj u Danieel 3.

vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx k'uxh atich unjolol ixoj aas q'aavu'l q'u titz'in tatzik, k'uxh ma'tich ikame'.

Utz at majte aas xo'veb'al ikam kami. Ye't isa'a aas saeesal vatz u kamchil. Tan k'ujlich ik'u'l aas a' saq'aavitz'pik tu nojla q'aavitz'pichil.† 36 Atia paal tu mamaj tza'l, tu yoq'b'al, tu tz'u'm utz, ok tu tze'.§ 37 Paasal tu tza'l. Atia paq'el sivan b'anaxi aas kami. Atia golel tuul. Atia toq'el. Atia til chaj texh nichpaalka tan, nichtojchale'. Ti' karne'l utz, ti' tentzun texh toksa'm; me'b'i'l tetz, txumb'al iatz. Utz kam ko'xh nichtuleb'el, ti' vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx.* 38 Ye' nimotxik'ulo'k ti' aas nichtojchal tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Ech til chaj texh nichpaalku tu muji'b' tu tz'inlich tzaji tx'ava'. Vi'aj texh peepu nichpaalka; tulaj jul utz, tulaj joymal sivan majte.

39 Unchee' ti' vik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx, b'a'n motx b'enku siatz k'uxh ye'xhkam ik'ul q'u kam tala'tzi'i u Tiohx te. 40 Tan b'anich ti' tu u Tiohx aas ela sataq' qe. Ela sataq' b'en tz'ajelo' siatz. Ela sakuk'ul va'l nikuch'ia tuch' txuq'txunchil.

12

U tilax ok u Jesusus ti' kajayq'u kam

1 Unchee' a' sib'al q'u aanima tzi' q'u'l tiira k'ujlich ik'u'l ti' u Tiohx. Utz a' q'u sib'la k'uchb'al taq'ka sukuvatz. Ech ye' qeono' tu q'u kam q'u'l nichijono' tuch' q'u paav q'u'l nichok toke' echa' ijatz. Pek qaq'taj yak'il ti' va'l ninalkub'ane'. Echa'

† 11:35 Choktaj u Reyes II 4.25-37. § 11:36 Choktaj u Jeremias 20.2; 37.15; u Reyes II 22.26-27. * 11:37 Choktaj u Croonicas II 24.21; u Jeremias 26.23.

echaib' tu jutzi'm sakub'ane'. Tan sib'al nisajino' ti' va'l nikub'ane'. ² A' tii sakuk'aj qib' ti' q'u kam ti' u Jesus. Tan a' va'l xe'tixsan q'u kam k'ujlel kuk'u'l ti'. Utz a' satzojpixsan. Tan txuq'txuni k'uxh si'chpaal tu u tza'l vatz kurus. Ye't qeon tu u ch'ixa'v va'l paalka. Utz anchitu'. K'uje' tiseb'al u b'amb'al tijle'm u Tiohx tu Amlika. ³ Echtzixe't ulsataj sek'u'l q'u tza'l q'u'l paalku u Jesus tu q'u aa paav. Utz iltaj ok etetz ti'. Ech setiq'o nimal ek'u'l. Ye'k sajochp'ex. ⁴ Tan aatz q'u tza'l nipaalk'ex cheel, tiempo ko'xhtu' atzi'. Yit'i'as toj tekoj yatz'axojex ti' vekolt etib' vatz u paav. ⁵ Utz sotzi'ch q'u yol sek'u'l q'u'l alel sete tu u Tiohx. Etetz ex ik'aol ime'al aas nital ech tza':

—Unk'aol unme'al chi'in, k'ultaj kam va'l nital veTiohx ti' etoksal tu jik. Utz ye' chi'on sek'u'l aas niya'ex.

⁶Tan nitoksa tu jik u Tiohx q'u'l tii ti'. Utz nitz'u'ma q'u'l nib'ens ik'aol ime'al.— Chia.*

⁷ Ech q'i'taj vetoksal tu jik. Ech nojchit ex ik'aol ime'al Tiohx taq'o. Tan kajay k'aol me'ala nitoksal tu jik tu q'ul itxutx ib'aal. ⁸ Tan oj ye' nitoksa'ex u Tiohx tu jik, yit' nojla koj ex ik'aol ime'al atzi'. Pek sik'elko'nex b'anel tenan. Tan kajay o' niqoksal tu jik. ⁹ Echa' u qatin k'atz kutxutx kub'aal. Nichtoksa'o' tu jik aas o'ich talaj ch'oo. Utz atil tatin sukuvatz taq'o. ¡Ech aal maas sakunima u kuTat tu Amlika! Tan a' u ilol tetz u qaanelal. Utz a' va'l sa'aq'on u tiichajil qe tu b'enq'ii b'ensaj.

* **12:6** Choktaj u Job 5.17; u Proveerbios 3.11-12.

¹⁰ Tan nichtoksa'o' u kutat tu jik tu b'iil vantzi' paal kub'an tu u vatz amlika tx'ava' tza'. A' ni'ane' kam va'l b'a'n ninache'. Pek tiira a' ib'o'q'ol q'u kam q'u'l nitoksa'o' u Tiohx tu jik ti'. A' isa' aas saxaane'l o' k'atz u paav echa' u tatine'. ¹¹ Utz nojchit tx'anel koj u q'oksal tu jik tan, nich'i'one' utz, nitxumunsane'. Pek oj saok'o' tu jik, a' kukanaal ma'l tiichajil, tu paas qatine' utz, tu jikomil.†

Vinimal u yolb'al Tiohx b'enamen

¹² Ech lakpojex. Iq'otaj eyak'il ab'iste ex jochpinaj eq'ab' etajan. ¹³ Choktaj u jikomla txumb'al, ech ye'xhkam samajonex. Utz si'an b'a'n vetatin vatz u Tiohx. Echa' ichokax b'a'nla b'ey ku'eb'al etajan. Tan echa' ex ko'x siatz.

¹⁴ B'antaj ya'l aas b'a'n ko'xh ex tuch' kajay aanima. Utz xaanojelex k'atz paav tu vetatine'. Tan oj ye' xaannaj el uchchil k'atz u paav, sa'kojetil iatz u kuB'aals Amlika. ¹⁵ Xeetaj etib' utz, lochtaj etib'. Ech kajay ex sachab'an vib'a'nil u Tiohx. Utz ye' chi'on etaanima. Eb'anchu ech ex u taq'il u k'ayla tze' aas niyansane' utz, nib'olb'a tere'n imol. ¹⁶ Ye'xhab'il ko'xh ma'j sete sab'anon aas sateesa tib' tu b'ey tuch' aanima utz, si'an q'u kam txaa' vatz Tiohx. Tan ech va'l i'an u Esauu aas ti' ko'xh ma'l echb'ub'al taq' u atzikil tu vitza'q'.‡

¹⁷ Utz etootzajle aas xamtel tuul, a'ich tepaj isa' sa'alax b'a'nla yol ti' tu vitat. Pek ye't ko'n tek alax b'a'nla yol ti'. Ech k'uxh tiira oq'i tan, ye'kan remeero.§

† **12:11** Choktaj u Deuteronomio 8.5; u Samueel II 7.14. ‡ **12:16**

Choktaj u Geenesis 25.29-34. § **12:17** Choktaj u Geenesis 27.30-40.

18 Utz aatz vetok ti' u Tiohx, yit'e'ch koj a' va'l i'an q'u Israeel ko'xtene. Tan a' oponku k'atz ma'l u muunte, va'l nichtoyvu tu mam xamal utz, nojchit nikanax ok. Kaanaich uken utz, kaana tel itz'na'b'. 19 Kaana toq' trompeta. Utz ab'il vivi' u Tiohx. Aatz q'u aanima q'u'l ab'in vivi' u Tiohx tzi', motx tek ijaja aas ye'k sayolon u Tiohx.* 20 Tan ye' nichmotxiq'i' tab'il q'u mantaar nichtal u Tiohx. Nichtale' aas sayatz'axi oj ab'il ma'j sakanon ok vixe' u muunte. K'uxh avan tan, sakami, paq'el sivan sab'anli. Chia.† 21 Tan tiira xo'veb'al va'l nichtilaxe'. Aal tal tek u Moisees ech tza': —jTechal unt'unt'u'lan tu xo'val!— Texhtu'.‡

22 Pek aatz va'l veteb'ana tan, a' vet'oponk'ex meero k'atz u itz'lich Tiohx, va'l atil tu vitechalla tenam vi' u muunte Sioon. Utz a' emol sib'al mil aanjel setoksa iq'ii u Tiohx tuul. Aya' u Jerusaleen tu Amlika. 23 Utz a' vet'oponk'ex tu va'l atik q'u b'axa chaj niman tetz u Jesusus. Aya' q'u'l tz'ib'amal nal ib'ii xe' u Tiohx. A' vet'oponk'ex k'atz u Tiohx, u tx'olol tetz inujul q'u aanima kajayil utz, k'atz u taanxelal q'u jikomla aanima q'u'l aq'el b'ens tz'ajel tu u Tiohx. 24 Utz a' oponnajak'ex k'atz u Jesusus majte va'l ul b'anon u ak'la nuk'u'm. Tan a' va'l el ikajal qi'. Utz a' u kajal va'l nikuyune'. Ela tuch' va'l tz'itumal ok ti' u tioxhla kaaxha. Utz paalchu sii' vikajal u Abeel.

25 Unchee' kuenta'ex. Eteesach iq'ii u Tiohx va'l nioksano' tu jik. Tan ku' choob'al paav ti' q'u aanima q'u'l ye't ko'n inima u Tiohx aas nichtoksal

* 12:19 Choktaj u Eexodo 16.19-22; 20.18-21. † 12:20 Choktaj u Eexodo 19.12-13. ‡ 12:21 Choktaj u Deuteronomio 9.19.

tu jik tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Utz a' koj o' sakutx'ol qel majte oj ye' saqoksa tetz u Tiohx va'l niq'ilank'asu'lo' tu Amlika. §

²⁶ Aatz yolon u Tiohx xo'l q'u Israeel ko'xtene, paal kab'naano taq'o. Utz alel tu u Tiohx aas: — Sa'pajunpaasa kab'naano vatz tx'ava' utz, antu u amlika sayikun majte.— Chia.* ²⁷ K'uxh nipajtale' aas: —Sa'pajunpaasa kab'naano.— Chia. Tan a' toke' aas sateesa q'u kam q'u'l cheesamal taq'o. Aya' q'u'l niko'niyikune'. Ech a' texh sakaa q'u kam q'u'l ye'k yik si'ane'. ²⁸ Ech sa'kojyikun u Q'esalail va'l sataq'vo' u Tiohx. Utz qoksataj iq'ii u Tiohx ti' q'u kam tzi'. Kuk'amataj q'u kam te. Ech b'a'n sab'enku te tan, nikuxo'va utz, atil tatin sukuvatz. ²⁹ Tan atil u choob'al paav tiq'ab' u kuTiohx. Echa' u xamal aas kajay nik'ache'. †

13

Q'u kam q'u'l nitxuq'txunsanu Tiohx

¹ Eb'anchile aas seya'sa eb'antu tii setib'ilaj tan, ehermanos etib'. ² Utz aq'taj ivatb'al q'u niman tetz u Jesusus q'u'l nitopon tzexe'. Tan ech nichian unjolol aanima atzi' aas b'a'n chit taq't ivatb'al aanima. Utz ye' tootzaj aas aal antu aanjel vat tu tatib'al.*

³ Itz'ataj q'u'l atil tu preexhuil. B'antaj aas echa' ela atilex tu preexhuil tuch'. Itz'ataj tzaj

§ **12:25** Choktaj u Eexodo 20.22. * **12:26** Choktaj u Hageo 2.6.

† **12:29** Choktaj u Deuteronomio 4.24; U Tio 3.12; Ka'b' U' Tu Tesaloonica 1.7-8. * **13:2** Choktaj u Geenesis 18.1-8; 19.1-3.

tzi' nik'axb'ixsale'. Echa' ant ex nepaal tu va'l nipaalka seb'ane'.†

⁴ Atoj tatin u tzumb'a'a sevatz. Utz ye' eqela tan, Tiohx satx'olon inujul q'u eesanib' tu b'ey tuch' aanima.

⁵ Ye' ko'xh etz'ej etaanima ti' u puaj. Pek txuq'txunojex ti' kam etetz atile. Tan nital u Tiohx ech tza':

—Yit' sa'kojvaq'ka'axh;

yit' sa'kojvelab'eka'axh.— Chia.‡

⁶ Echtzixe't saveeti k'ujleb'al k'u'l saqale':

—Ye'xhkam sunxo'va, k'uxh kam ko'xh sab'anax ve tan, a' lochol vetz u kuB'aal Amlika.— Chajo'.§

⁷ Utz atoj tatin sevatz q'u q'esala texo'l. Aya' q'u'l nichusunex tu u yolb'al Tiohx. Sajitaj q'u kam b'a'n ni'ane'. Utz iltaj ok etetz ti' kani'ch ik'uje' ik'u'l ti' u Tiohx.

⁸ Tan k'ujleb'al k'u'l vitxumb'al u Jesucristo; b'enamem atile. Atiche veti'anika. Atil cheel. Utz atil taab'a'b'en. ⁹ Ech ye' etaq' etib' sisub'ex q'u ye'xtxojla chaj chusb'al q'u'l va'len. Tan a' b'a'n sakuk'on qaanima ti' u Tiohx ti' vikuyune'. A' b'a'n vatz va'l senima q'u mantaar ti'aj echb'ub'al. Tan kam koj nitxakunku tu q'u'l niniman q'u kos-tuumbre ti' q'u echb'ub'al tzi'.

† 13:3 Choktaj U Tio 25.35-46. ‡ 13:5 Choktaj u Deuteronomio 31.6-8. § 13:6 Choktaj u Salmos 56.3-4, 9-11.

¹⁰ Utz aatz o' tan, atil ma'l vinachax u Tiohx nikub'ane' aas paarten chitu'. Utz ye'k tokeb'al q'u aanima ti' q'u'l a' ni'an u kostuumbre tikuenta u b'u'j toztiohx. ¹¹ Tan aatz va'l ni'an q'u q'esal oksan yol vatz Tiohx, nitiq'o ok u kajal avan tu viq'analil u toztiohx, ti' teesal q'u paav. Pek aatz vichi'l q'u avan tzi', nitz'e'sal ti' elu'l u tenam.* ¹² Echat ko'xh b'anax tu u Jesus q'i' tan, a' kamku ti' elu'l u tenam. Ech taq' b'ens b'a'n q'u aanima tu vikajal. ¹³ Ech qiltaj ok qetz ti' u Jesus tzi'. Kuq'i'taj q'u tza'l paalka. Echa' ant o' nikupaal tu u ch'ixa'v va'l paasalik ti' elu'l u tenam. ¹⁴ Tan aatz tu u vatz amlika tx'ava' tza', ye'k ma'l kutenam aas ta'n koj sa'atino' tuul. Pek a' nikuchok va't u kutenam va'l tetz b'enq'ii b'ensaj. ¹⁵ Echtzixe't qoksataj iq'ii u Tiohx ti' u Jesucristo. Kuk'amataj u Tiohx echa' tok tx'olo'm siatz tu u nachb'al Tiohx sakub'ane'. Kub'antaj ya'l qib' ti' tok iq'ii tuch' kutzi'.† ¹⁶ Utz ye' esotzsa sek'u'l vib'anax u b'a'nil tuch' u lochoib' ib'ilaj. Tan a' q'u kam q'u'l tiira b'a'n vatz u Tiohx tzi'. Tan oj echi, echa' tx'olo'm niqoksa siatz.

¹⁷ Nimataj q'ul eq'esal tu u toztiohx, ex niman tetz u Jesus. Oksataj etib' jaq' imantaar. Tan a' nititz'a u tatin vetaanxelal vatz Tiohx. Utz tootzajle aas sa'naltaq' ikuenta vatz Tiohx seti'. Tan b'a'n etetz untz'oj nitxuq'txun q'u q'esala tu u taq'on setaq'o. Pek b'a'n koj setetz untz'oj ka'l ik'u'l.

¹⁸ Utz q'ilataj sik'letaj Tiohx qi'. Tan a' kusa' aas b'a'n chit o' tu kajay q'u kam. Utz b'a'n u

* **13:11** Choktaj u Leviitico 16.27. † **13:15** Choktaj u Leviitico 7.12; u Salmos 50.14-23.

kunachb'al. ¹⁹ Utz nunjaj sete aas seq'ila sik'le Tiohx vi' ech so'oponin tzexe'.

Q'u b'a'nla chaj yol tetz q'u sik'len tetz u u' tza'

²⁰⁻²¹ Unchee' u Tiohx koj aq'on etxumb'al ti' ib'anax kajay q'u b'a'nla chaj kam. Ech a' seb'ane' kam va'l isa'. Utz ech si'ane' kam visa' seti', tiq'aq'al u kuB'aal Jesucristo. Tan a' vixe'al u paas u Tiohx. A' va'l q'aav itz'pixsan u Jesusus xo'l q'u kamnaj, u b'a'nla ilol tetz q'u niman tetz, echa' u b'a'nla xeen karne'l. Tan tuch' vikajal nitzojpi va'l tal tu u nuk'u'm tetz b'enamen. Ech tetz u techalil u Tiohx b'enamen tzi', ech ko'xh ib'ena' ye'k iya'e'. A'i.

Itzoypeb'al u u' tza'

²² Unchee' lekuyin hermanos ti' b'iil tzaj yol vetuntz'ib'a ti' taq'ax nimal ek'u'l tzi'. ²³ Utz nival sete aas chajpuli u hermano Timoteo. Oj tul texh tzunxe', saviq'o b'en vi' aas lo'oponin tzexe'.

²⁴ Aq'taj vetz ichajlichil q'ul eq'esala tu u totz-tiohx tuch' tere'n q'u niman tetz u Jesusus. Utz nitaq' opon echajlichil q'u niman tetz u Jesusus q'u'l tu Itaalia tza'.

²⁵ Taq' koj chit vib'a'nil u Tiohx sete sekajayil. A'i.

**Viak’la txumb’al u tioxh
New Testament in Ixil Cotzal; ixl (GT:ixl:Ixil)**

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ixil

Dialect: Cotzal

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2001, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ixil

© 2001, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
ded0b994-e0fe-5888-83c4-9cf32f4765e1